

ВИСТАВКОВІ

Мистецький детектив: Чернівецька майоліка. Хто її творець?

Свою версію пропонує Тетяна ДУГАЄВА, член Національної Спілки художників України, український мистецтвознавець, яка нині проживає в місті Жешув, Польща.

Фото 1. Майолікове панно на фасаді Чернівецького художнього музею. Фрагмент.

Архітектурна перлина нашого міста – Художній музей – милує око мистецькою вибагливістю та довершеною стиллю віденської сецесії. (Так на зламі XIX–XX ст. називалися мистецькі об'єднання в Німеччині та Австрії.) Будинок споруджено 1902 року для Ошадної каси за проектом австрійського архітектора Губерта Гесснера.

Майолікове панно, яким декоровано фасад будинку, вже понад століття приваблює численних туристів і дарує гарний настрій мешканцям Чернівців, які пишуться власним містом. Ця багатофігурна яскрава композиція є алегоричною мистецькою інтерпретацією теми спільності численних провінцій Австро-Угорської імперії, у чиему колі була і красуня Буковина. (Фото 1)

На жаль, про ім'я автора панно на фасаді ми можемо лише здогадуватися. У численних публікаціях подається прізвище «І. Лано» та ще й додається, що він був французьким художником. Проте є підстави взяти це під сумнів, бо оглядаючи майоліку уважно, можна побачити деякі деталі, що спростовують дане твердження. Адже перша літера імені автора на одній із розписних кахель, з яких утворена композиція, є зовсім не «І», як побутує і переповідається протягом тривалого часу, а «J.». У нижньому краю праворуч чітко позначено латинкою прізвище саме з цим ініціалом. Це по-перше.

Далі, якщо подивитися уважно на прізвище, то видно, що воно повністю не прочитується, бо остання буква в ньому наповнину прикрита архітектурною деталлю – накладною планкою на краю виконаного отвору. Отже, читаються ініціал «J.» та лише частина прізвища – «Lan» з фрагментом наступної літери. Саме цей фрагмент четвертої літери букви прізвища і дає

поживу для роздумів. Згідно з розміром кахлі, прізвище може складатися з чотирьох літер, але це може бути не тільки літера «О», а й «С» чи «G». (Фото 2)

Нині, коли немає повного документального свідчення про творця композиції та коли

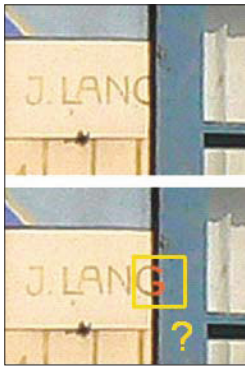

Фото 2. Підпис Йозефа Адольфа Лянга: на панно та за версією Т. Дугаєвої

його ім'я на фасаді будинку не прочитується, висновок, що автором майоліки є «J. Lano», не може бути беззаперечним.

Дослідниця розвідка з визначення кола художників доби віденської сецесії, які можуть бути причетними до створення нашого майолікового панно, дає мені змогу висловити власні міркування про те, хто ж міг бути автором композиції.

Утім пропонувані варіанти може існувати лише на правах версії. Доки, зрозуміло, не буде доведений.

З-поміж кількох варіантів написання можливого прізвища – J. Lano, J. Lanc та J. Lang, я обрала останній. Бо лише творче життя художника на ім'я J. Lang співпадає за часом (ранні 1900-і роки) і за стилем (віденська сецесія або ж югендстиль) із датою зве-

дення будівлі Ошадної каси у Чернівцях. Цим художником, який працював і в галузі монументального мистецтва (що суттєво), є австрійський живописець і графік Йозеф Адольф Лянг (Joseph Adolf Lang), який народився і помер у Відні (1873–1936).

Як і архітектор Губерт Гесснер, який лише на два роки був старшим за Лянга, він закінчив Віденську Академію мистецтв. Через кілька років залишив Відень і тривалий час жив у Німеччині – в Дюссельдорфі та Мюнхені.

Відомості про його життя й творчість украй обмежені. Більш-менш відомо про створений ним чудовий плакат виставки «Дюссельдорф. Мистецтво та ландшафтний дизайн. 1904», витриманий у стилі віденської сецесії, з колекції Німецького музею плакату в Ессені.

Це те єдине, що легко знаходиться в Інтернеті. Решту інформації віднайдемо по крихтах з різних джерел, у яких до розпаду скудно подаються відомості про самого митця. Так, наприклад, у мистецькій енциклопедії «Allgemeines Künstler-Lexikon», 1922 року видання, біографія Лянга викладена лише у трьох рядках. Водночас там зазначено, що Йозеф Лянг був не тільки живописцем і графіком, а й автором настінних розписів інтер'єрів універсального магазину Леонарда Тейтца в Дюссельдорфі (1907–1909). Як з'ясувалося, 1943 року під час бомбардування магазину було зруйновано. Нині на цьому місці існує вже відбудований універмаг.

Про інший монументальний твір довідуюся зі щомісячного бюлетеня за 1903 та 1906 роки «Мистецтво: чисте та прикладне мистецтво» («Die Kunst: Monatsheft für

freie und angewandte Kunst»), де у розділі «Хроніка» дається повідомлення про кілька творів Йозефа Адольфа Лянга, які за результатами конкурсів отримали премії. Серед них – композиція «Есхіл та Аристоксант» для декоративного оформлення фойє театру у Дюссельдорфі. На жаль, і це приміщення зазнало значних втрат 1943 року під час війни. Нині воно значно перебудоване.

Є надія, що збереглися розписи Лянга 1903 року за мотивами теми текстильної індустрії в інтер'єрах комплексу «Кайзер Фрідріх Залу» в місті Мьонхенгладбах (поблизу Дюссельдорфа). Про ці витримані у рамках югендстилю композиції пишуть автори книги «Мьонхенгладбах. Зелене місто на нижньому Рейні» Сабіна Фейен і Дагмар Гросс.

Завдяки фондам музею Бетховена в Бонні маємо можливість побачити графічний аркуш Йозефа Адольфа Лянга, виконаний у техніці акватинти «Бетховен у хмарах на троні». У цій експресивній композиції автор створив монументальний героїзований образ композитора-титана, який вивершується на високому троні над земним посвяченням. Зображення цього напрочуд цікавого твору Лянга подане на інтернетсторінці музею. У Нью-Йоркській публічній бібліотеці зберігаються два ескизи плакатів Йозефа Лянга: «Світ шрифту» та «Концерт» за авторським підписом. Репродукції цих творів також можемо побачити на сайті бібліотеки.

Крім того, з каталогів мистецьких аукціонів дізнаємося про ранні живописні твори Йозефа Лянга «Пастушка» і «Таємниця

коханья» 1895 року. До цього ж періоду належать і 4 ілюстрації до дитячої книги «Фавіаніє. Роман про Велике переселення народів» Жені Дінбок-Шульц.

Усе перелічене опосередковано дає мені певні підстави розглядати художника Йозефа Адольфа Лянга як автора чернівецького майолікового панно на правах версії. Хоча і немає прямих вказівок на те, що Лянг працював над проектом оздоблення фасаду будинку у Чернівцях, утім, не виключено, що саме Йозеф Адольф Лянг міг створити ескіз цієї композиції, за яким було виконано майолікове панно на керамічній мануфактурі Жолнаї (Zsolnay) в угорському місті Печ. Фабричний знак цієї мануфактури ми бачимо на фасаді Художнього музею (на панно внизу праворуч).

Мануфактура успішно працювала і процвітала у пору зведення цієї будівлі і виконувала численні замовлення для архітектурних споруд багатьох міст Європи. Її вироби для декору фасадів і дахів будинків славилися особливою якістю, зокрема, й тим, що витримували низькі зимові температури. Працює ця фабрика і донині.

Версію, що пропонується, можна легко спростувати або прийняти, маючи документарні підтвердження авторства декору фасаду. Відтак, якщо архітектори і спеціалісти з питань збереження пам'яток мистецтва і культури знайдуть спосіб, не завдаючи шкоди будівлі, відкрити фрагмент прізвища художника, що під планкою, з'явиться шанс установити істину.

Версії

передплатний індекс:

09584

С-во про держреєстрацію
ЧЦ №260 від 16.10.2003 р.

Редакція не завжди поділяє думку авторів, залишає за собою право редагувати та скорочувати матеріали. Листування лише на сторінках газети. За зміст реклами редакція відповідальності не несе. Відповідальність за якість друку несе ТОВ «Буковинський видавничий дім», за доставку – Чернівецька дирекція «Укрпошти». При використанні матеріалів послання на «Версії» обов'язково. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції:
58003, м. Чернівці,
вул. Л. Кобилиць, 21а,
тел./факс 57-19-35
E-mail: versii@ukr.net

Наші реквізити:
Код ЄДРПОУ 32726216
п/рах. 26004017113743
в ЧФ «УКРЕКСІМБАНК»
МФО 356271

Шеф-редактор
Людмила ЧЕРЕДАРИК

Надруковано
у ТОВ «Буковинський
видавничий дім»
(м. Чернівці, вул. Прутська, 29)
тел. 52-57-41

Засновник: Л.Ф. Чередарик; видавець: МПП «Версії»
Ціна договірна. Зам. №1436 Наклад: 17011
№1(313), 1.01.2010-8.01.2010